

Fietsen met N.G. Addens, boer, bestuurder en landbouwhistoricus uit Bellingwolde

Op 27 juni 1923 organiseert de 'Vereeniging van Oud-Leerlingen der R.L.W.S.' (Rijks Landbouwwinterschool) te Groningen een fietsexcursie naar het landschap Westerwolde. De [beschrijving van het programma](#) is ondertekend door de voorzitter N.G. Addens, oud-leerling van de genoemde school en de vermoedelijke organisator en gids van de excursie. Zowel deze fietstocht als de persoon Addens zijn interessant om verder op in te gaan als aanvulling op de VLG-excursie in oktober 2026.

Wie was N.G. Addens?

[Nanno Gerard Addens \(1892 - 1971\)](#) is sinds 1918 niet alleen zelfstandig boer in Bellingwolde, maar begint ondertussen ook aan een [indrukwekkende carrière](#) in het bestuur van verschillende aan de landbouw gerelateerde organisaties en zijn landbouweconomisch en -historisch onderzoek.

Als lid van het bestuur van de Groninger Maatschappij van Landbouw schrijft Addens een 600 blz. Gedenkboek bij het 100-jarig bestaan in 1937. In 1939 is hij medeoprichter van de Studiekring voor de Geschiedenis van de Landbouw, de voorloper van de Vereniging voor Landbouw Geschiedenis (VLG). In hetzelfde jaar is Addens voorzitter van de oprichtingscommissie van het Landbouweconomisch Instituut (LEI) en blijft vervolgens 10 jaar lid van het bestuur. In 1949 is hij betrokken bij de start van het Nederlands Agronomisch-Historisch Instituut (NAHI) in Groningen en blijft ook hier jaren lid van het bestuur.

Voor zijn brede maatschappelijke en wetenschappelijke inzet ontvangt Addens twee keer een koninklijke onderscheiding en in 1968 het [Eredoctoraat aan de Landbouwhogeschool in Wageningen](#). In 1957, na 17 jaar lid van het bestuur van de Studiekring voor de Geschiedenis van de Landbouw te zijn geweest, wordt Addens benoemd als het eerste erelid.

Afb. 1. Uitreiking van de bul behorende bij het Eredoctoraat aan de Landbouwhogeschool te Wageningen op 8 maart 1968 aan Nanno Gerard Addens door de promotor Prof. Dr. E.W. Hofstee. Bron: Groninger Landbouwblad

Afb. 2. Hoofdweg 4 te Bellingwolde gebouwd in 1853. Het boerenbedrijf van de familie Addens sinds 1827, waar Nanno Gerard Addens als 4de en laatste generatie opgroeide en zelfstandig boer was van 1918 – 1945. Foto: Berend de Groot

Tijdens de VLG-excursie naar Westerwolde, passeerden wij in Bellingwolde, de in 1853 gebouwde en nog grotendeels in originele staat verkerende Oldamtster boerderij van Nanno Gerard Addens. Het boerenbedrijf is sinds 1827 in onbeklemd bezit van de familie Addens en is gedurende de 19^e eeuw geleidelijk uitgebreid tot 72 ha. Met zijn steeds toegenomen activiteiten buiten het bedrijf en bij gebrek aan een opvolger, besluit Nanno Gerard in 1945 om het, door vererving gereduceerde, 38 ha grote bedrijf te verpachten. Hij verhuist binnen Bellingwolde en 20 jaar later naar Groningen.

De fiets excursie in 1923.

Nu terug naar de fietsexcursie van 27 juni 1923. De ruim dertig deelnemers, allemaal heren met petten en hoeden, zijn die morgen met de stoomtram uit Winschoten bij de uit de middeleeuwen stammende burcht in Wedde gearriveerd. Na een groepsfoto en een korte bezichtiging van de burcht, gaat het verder op de fiets via Onstwedde en Vlagtwedde naar de ontginningen in het oostelijk gelegen Hebrecht. Vervolgens gaat de tocht langs het 13 jaar eerder gegraven B.L. Tijdens-kanaal naar Bellingwolde, vanwaar de deelnemers terugreizen met de stoomtram naar Winschoten. Vermoedelijk en niet ongebruikelijk in die tijd, heeft men met de tram en trein de eigen fietsen meegebracht.

Afb. 3. Deelnemers aan de fietsexcursie op 27 juni 1923 georganiseerd door de 'Vereeniging van Oud-Leerlingen der R.L.W.S.' (Rijks Landbouwwinterschool) te Groningen naar het landschap Westerwolde. Midden met hoed in de hand: Nanno Gerard Addens. Bron: Historische Vereniging Westerwolde

De route en aandachtspunten van de door Adden georganiseerde fietsexcursie zijn ook nu nog goed te traceren. Met enige aanpassingen biedt het voor de liefhebbers van het oude en nieuwe Westerwolde, een interessante toevoeging aan de VLG-excursie. De routekaart is beschikbaar op www.afstandmeten.nl onder de naam Fietsen met N.G. Addens. In het volgende een beschrijving van de 46 km lange route met de aandachtspunten uit 1923 en wat er nu te zien valt.

De oude route aangepast aan nu.

Startpunt is de parkeerplaats bij de burcht van Wedde en begin vandaar te fietsen via de Hoofdweg richting Vlagtwedde. Passeer na 2 km de bakstenen gemetselde Krabbenbrug over het Veelerdiep. In plaats van de oorspronkelijke route naar Veele, ga rechts richting Wessinghuizen. Na 500 m aan de rechterkant langs de Westerwoldse Aa ligt de Gieselbarg, de door de laatmiddeleeuwse hoofdelingen van Wedde gebruikte locatie voor terechtstellingen. Vervolgens langs de buurtschappen Wessinghuizen en Veele volg de borden richting Ter Wupping. In alle drie buurtschappen zijn nog verschillende historische Westerwoldse boerderijen te zien.

In Ter Wupping ga links over het Mussel Aa-kanaal en volg het fietspad langs het diep uitgeslepen stroomdal van de Ruiten Aa naar de Smeerling. De oorspronkelijke route via Onstwedde is ook mogelijk, maar dan volgt een stuk naar de Smeerling

langs de provinciale weg. In 1923 is er sprake van grote hopen ijzeroer voor verschepping in de haven van Onstwedde. De haven is gelegen aan een zijtak van het enkele jaren daarvoor gegraven Mussel Aa-kanaal. Begin vorige eeuw wordt voor het gebruik in ertssmelterijen gedurende enkele decennia ijzeroer gedolven in de stroombeddingen van de Mussel Aa en andere door veenwater gevoede riviertjes in Westerwolde.

Voor de buurtschap Smeerling zie de beschrijving van Ruut Wegman in de VLG-excursiegids van oktober 2026. In plaats van het voor deze tocht nu minder interessante Vlagtwedde, neem in de Smeerling het fietspad links door het Metbroekbos naar de buurtschap Ellersinghuizen. De in 1923 bezochte boerderij van Wilt Kraai is afgebroken. Op deze plek, rechts voor de driesprong met de Weenderstraat, staat nu een moderne landbouwschuur. De beroemde dikke eik genoemd in de beschrijving van de excursie, is in de herfststorm van 1972 omgewaaid. Deze en aangrenzende landerijen vallen tegenwoordig onder natuurherstel ter versterking van het verderop gelegen, onder Natura 2000 bescherming vallende en niet toegankelijke, Liefstinghsbroek.

Fiets langs de Weenderstraat naar de zuidelijker gelegen buurtschap Weende. Ga links via de Renneborgweg over de opnieuw gemeanderde Ruiten Aa naar de Wollinghuizerweg. Vervolgens links richting Vlagtwedde over het fietspad dat is aangelegd op de baan van de voormalige stoomtram Winschoten – Ter Apel.

Na ruim 1,5 km rechts langs het Voedingskanaal - de verbinding tussen de Ruiten Aa en het Ruiten Aa-kanaal - naar de Weite. Over de Vlagtweddersluis, links langs het vroegere Coöperatief Op- en Overslagbedrijf Vlagtwedde-Sellingen en daarna rechts via de Poldertweg, Lammertsweg, Oude Veendijk en H. Prinsensweg richting het Hebrecht. De Oude Veendijk is een overblijfsel van de vroegere defensieve barrière van leidijken om het grensgebied voldoende nat te kunnen houden.

In het Hebrecht bezoeken de excursiedeelnemers, wat in 1923 moet hebben gegolden als een modern 50 ha landbouwbedrijf van T. S. Hovinga. Dit bedrijf wordt gehuurd van de particuliere *N.V. Landbouwmaatschappij 'Westerwolde'*, die enkele jaren eerder een aaneengesloten blok van 625 ha markegronden heeft ontgonnen en ontsloten met wijken en een aansluiting op het dan in aanleg zijnde Ruiten Aa-kanaal. De N.V. bouwde een aantal boerenbehuizingen, welke door hun uniformiteit van de schuren, tot op heden goed herkenbaar zijn. Deze ontginning, door het oppervlakkig bezanden van de 0,5 – 1,0 m dikke veenlaag, blijkt echter een mislukking te zijn. In de jaren dertig is het gebied opnieuw ontgonnen door de grond diep om te spitten en het veen met zand te mengen en te egaliseren.

Vanuit het Hebrecht rechtdoor naar het Rhederveld, links over de J. Buiskoolweg parallel met de Duitse grens. Dit gebied is ontgonnen in de jaren '30 onder de

werkverschaffing georganiseerd door de *N.V. Ontginningsmaatschappij De Vereenigde Groninger Gemeenten* in samenwerking met de *Nederlands Heidemaatschappij*. Ook de nogal ongebruikelijke bermaanplant van tuinstruiken, is het resultaat van een gesubsidieerde crisismaatregel uit deze tijd, ter ondersteuning van kwekers in Boskoop. De naam van de weg herinnert aan Jan Buiskool, de rijksinspecteur voor de werkverschaffing in Westerwolde. Zijn eigenzinnige en autoritaire benadering van de verplicht ingezette werklozen, bezorgde hem en de werkverschaffing een zeer slechte reputatie. Echter naast de verguizing, is er ook waardering voor Jan Buiskool in zijn betekenis voor de economische ontwikkeling van Westerwolde.

Fiets 2 km door het Rhederveld, waarna links via de Verbindingsweg naar Veelerveen bij het punt waar de Ruiten Aa- en Mussel Aa-kanalen samenkomen. Een km links, bij de Spetserbrug, bevindt zich de locatie van de in 1914 gestichte en in 1963 gesloten en nu afgebroken Coöperatieve Aardappelmeelfabriek 'Westerwolde'.

De route gaat verder langs het Vereenigd- of B.L. Tijdenskanaal. Bij de Vriescheloosterbrug staat het monument ter nagedachtenis van Boelo Luitjen Tijdens, de Oldambster politicus en 'aanjager' van de kanalisatie in Westerwolde.

Vervolgens 5 km langs het kanaal tot aan de Lethebrug. Karakteristiek zijn de parallel lopende lanen met in het begin van de vorige eeuw gebouwde arbeiderswoningen, rechts van het kanaal voor de kruising met de Rhederweg. Met de aanleg van het kanaal, kochten arbeiderfamilies hier kleine nog te ontginnen percelen voor het bouwen van een huis met een grote tuin en ruimte voor kleinvee voor eigen gebruik.

Bij de Lehtebrug links over de Kerkeweg naar de Hoofdweg in Bellingwolde. Vervolgens 3 km richting Vriescheloo, tot aan het door borden aangegeven fietspad, rechts langs het Veendiep terug naar Wedde. Langs de Hoofdweg in Bellingwolde staan verschillende herenboerderijen en villa's van boerenrenteniers als stille getuigen van de periodes van hoog conjunctuur in de landbouw in de tweede helft van de 19^e en begin vorige eeuw. Het fietspad langs het Veendiep begrensd aan de linkerkant de Vriescheloer Vennen tot waar ooit in de 16^e eeuw de Dollard het land heeft overstroomd. Het Veendiep is een, voor de tijd van de kanalisatie en ontginningen, vergraven beekje, gevoed uit het veen ten oosten van Bellingwolde. Met het graven van het B.L. Tijdenskanaal is de functie veranderd naar een verbinding van het kanaal met de Westerwoldse Aa. Het waterniveau van zowel het kanaal als de Westerwoldse Aa zijn hier gelijk en er zijn geen sluizen of stuwen tot aan de spuisluis naar de Dollard bij Nieuw Statenzijl.